

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 24 maj 1934 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 20 april 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 264, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g om förbud mot vissa sammanslutningar.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Det vare förbjudet att bilda eller delta i sammanslutning, som enligt sitt tillkännagivna ändamål avser att tjäna såsom skyddskår för politiskt parti eller därmed jämförlig grupp av samhällsmedlemmar eller som eljest med hänsyn till organisation och verksamhet eller andra omständigheter måste anses syfta till att utgöra ett maktmedel av sådan art som militär trupp eller polisstyrka.

Vad sålunda stadgats gälle ej av Konungen godkänd sammanslutning, som har till ändamål att biträda vid rikets försvar, ej heller av polismyndighet anordnad, under sådan myndighets omedelbara ledning stående förstärkning av ordningsmakten.

2 §.

Ej må någon

1. för sammanslutning, som enligt 1 § är förbjuden, upplägga eller innehava förråd av vapen, ammunition, utrustning eller dylikt eller bland medlemmarna verkställa utdelning därav;

2. till sådan sammanslutning eller för dess verksamhet upplåta område eller hus eller del därav; eller

3. med penningar eller på annat sätt understödja sammanslutningen.

3 §.

Den som bryter mot denna lag straffes, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med strängare straff, med dagsböter eller fängelse. Äro omständigheterna försvärande, må till straffarbete i högst ett år dömas.

Är den brottslige tjänsteman i statens eller kommuns tjänst, vare det ansett såsom försvårande omständighet, och må han, ändå att han fälles till ringare straff än straffarbete, dömas till avsättning eller mistning av tjänsten på viss tid.

4 §.

Har någon förbrutit sig mot denna lag, vare vapen, ammunition, utrustning eller dylikt, som påträffas hos honom, förverkat.

5 §.

Åtal för brott mot denna lag anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

6 §.

Påträffar polisman egendom som skäligen kan antagas vara förverkad enligt denna lag, skall han taga egendomen i beslag. Äger han själv anställa åtal, åligger det honom att, där han finner beslaget böra bestå, så snart ske kan väcka talan angående ansvar för brottet eller, då ägaren icke är känd eller icke kan anträffas, sist inom en månad från beslaget anmäla beslaget hos länsstyrelsen. Äger han icke själv anställa åtal, skall han ofördröjligen underätta allmänna åklagaren om beslaget, och har denne att pröva huruvida beslaget skall bestå samt, därest beslaget finnes icke böra hävas, vidare förfara på sätt nyss sagts.

Anställes, i fall då ägaren kan anträffas, ej åtal inom en månad från beslaget, vare beslaget förfallet.

7 §.

Har anmälan inkommit till länsstyrelsen om beslag av egendom, vars ägare icke är känd eller icke kan anträffas, skall länsstyrelsen, därest beslaget finnes icke böra hävas, meddela förordnande att beslaget skall tillsvidare bestå samt låta i den eller de tidningar i orten, i vilka allmänna meddelanden kungöras, införa förordnandet jämte anmaning till ägaren att inom natt och år efter det förordnandet och anmaningen senast kungjorts med angivande av bostads- och vistelseort skriftligen anmäla missnöje med beslaget vid påföljd, att eljest beslaget står fast och egendomen är förverkad.

Anmäles missnöje och finner länsstyrelsen ej skäl till åtal, skall beslaget gå åter.

8 §.

Egendom som tagits i beslag skall förvaras under lås och på säkert ställe.

Har egendom förklarats förverkad genom laga kraft ägande utslag eller är egendom förverkad enligt 7 §, skall därmed förfaras på sätt länsstyrelsen bestämmer.

9 §.

Böter som ådömas enligt denna lag samt egendom som är förverkad tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

Skall egendom vara förverkad såväl jämlikt denna lag som jämlikt annan författning, skall beträffande förverkandet vad i denna lag är stadgat äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1934.

I samband med denna proposition har utskottet förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motionen nr 364 i första kammaren av herr *Björkman* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 641 av herr *Hillgård* och nr 642 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn m. fl.

I motionerna I: 364 och II: 642, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Uti motionen II: 641 föreslås, att vid behandlingen av propositionen vissa i motionen angivna synpunkter måtte beaktas.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för propositionen och de i motionerna framförda yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

I skrivelse den 16 juni 1932 (nr 298) anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en allsidig utredning rörande förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar samt att förslag i ärendet, i den mån riksdagens medverkan vore påkallad, måtte snarast möjligt framläggas.

Till motivering av denna anhållan anfördes i skrivelsen bland annat:

De händelser, som utspelats i vissa andra länder, visa, vart det kan bära hän, om samhället inom sig tolererar förefintligheten av väpnade privata sammanslutningar. I ett demokratiskt samhälle äro tryck- och yttrandefrihet, förenings- och församlingsrätt, demonstrationsfrihet, medborgarrätt och dess utövande medel för hävdandet av enskilda eller meningsgruppers uppfattningar i fråga om samhällsskicket. Den samhälleliga ordningsmakten bör ligga helt uti samhällets hand. Väpnade privata kårer böra, vilken meningsriktning de än representera, ej tolereras. Kontrollen över dylika kårers rekrytering och deras handlande kan, såsom erfarenheten visat, lätt glida de inför samhället i sin helhet ansvariga myndigheterna ur händerna. Blotta tillvaron av beväpning på ett håll för ingripande i samhällslivet kan åstadkomma liknande åtgärder på annat håll och leda till förvecklingar och stridigheter med för samhället och den enskilde oöverskådliga följder. Förändring av lagarna för medborgarnas sammanlevnad bör alltid ske på demokratiens väg. — — —

Redan befintligheten av en sådan organisation, som utgör en stat i staten, är en källa till oro för den fredliga befolkningen. Så snart en sådan makt organiseras från privat håll och staten tolererar detta, äro lugn och ordning i fara. Utvecklingen leder logiskt till sammanstötningar och inbördeskrigsliknande förhållanden.

Vilka åtgärder, som böra tillgripas för att förhindra tillkomsten och existensen av väpnade privata sammanslutningar, bör en blivande utredning söka klarlägga.

En eventuell lagstiftning på området bör vara försiktigt avpassad, så att intrång i den enskilde medborgarens fri- och rättigheter i möjligaste mån undvikas. Utredningen synes även böra omfatta frågan om förhindrande av att de vapen, över vilka skytteföreningar och landstörmsavdelningar föfoga, utnyttjas för beväpning av privata sammanslutningar.

Jämlikt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för socialdepartementet sedermera såsom sakkunniga för ifrågavarande ändamål numera justitierådet E. Lind, ordförande, samt ledamoten av riksdagens första kammare advokaten G. Branting och ledamöterna av riksdagens andra kammare redaktören A. Olsson i Gävle, redaktören G. Svedman i Visby och redaktören I. Österström i Härnösand. Efter Linds utnämning till justitieråd förordnades den 24 november 1933 borgmästaren i Västerås Th. Bergquist att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Den 10 mars 1934 ha de sakkunniga avgivit förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar jämte motiv därtill. Över förslaget ha yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, kommittén angående statsfientlig verksamhet, överståthållarämbetet och länsstyrelserna ävensom några underordnade myndigheter.

Enligt 1 § i det genom propositionen framlagda förslaget är det förbjudet att bilda eller deltaga i sammanslutning, som enligt sitt tillkännagivna ändamål avser att tjäna såsom skyddsskår för politiskt parti eller därmed jämförlig grupp av samhällsmedlemmar eller som eljest med hänsyn till organisation och verksamhet eller andra omständigheter måste anses syfta till att utgöra ett maktmedel av sådan art som militär trupp eller polisstyrka. Vad sålunda stadgats skall emellertid ej gälla av Konungen godkänd sammanslutning, som har till ändamål att biträda vid rikets försvar, ej heller av polismyndighet anordnad under sådan myndighets omedelbara ledning stående förstärkning av ordningsmakten. I 2 § stadgas förbud att för sammanslutning, som enligt 1 § är förbjuden, upplägga eller innehava förråd av vapen, ammunition eller dylikt eller att bland medlemmarna verkställa utdelning därav. Likaså är förbjudet att till sådan sammanslutning eller för dess verksamhet upplåta område eller hus eller del därav eller att med penningar eller på annat sätt understödja sammanslutningen.

Enligt 3 § i förslaget straffas den som bryter mot den föreslagna lagen med dagsböter eller fängelse, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med strängare straff. Äro omständigheterna försvärande, må till straffarbete i högst ett år dömas. Är den brottslige *tjänsteman i statens eller kommuns tjänst*, skall det anses såsom försvärande omständighet. Därjämte må han, ändå att han fälles till ringare straff än straffarbete, dömas till avsättning eller mistning av tjänsten på viss tid.

4—9 §§ innehålla bestämmelser om förverkande av egendom, åtal, beslag samt fördelning av böter m. m.

I motionerna I: 364 och II: 642 anföres, att propositionen jämställde de lojala elementen i staten med de illojala, vilket enligt motionärernas förmenande utgjorde ett grundfel i lagens konstruktion. Enligt deras mening borde lagstiftningen i detta ämne sålunda utformas, att myndigheterna kunde effektivt ingripa redan mot våldspartierna såsom sådana och icke blott mot vissa yttringar av deras undermineringsarbete. I samband härmed borde ordningsmakten förstärkas. Slutligen måste finnas en form, som möjliggjorde för lojala medborgare att i ett kritiskt läge biträda vid hävdandet av den lagbundna ordningen. Lagen borde bygga på den klart markerade principen, att varje lojal medborgare vore oavvisligen skyldig att vid behov ställa sig på ordningsmaktens sida vid undertryckandet av försök att våldsamt omstörta samhällsskicket. På grund av vad motionärerna anfört angående det sammanhang, i vilket förevarande spörsmål borde insättas, samt övriga i motionerna angivna synpunkter ansågo motionärerna, att förevarande proposition borde avslås.

I motionen II: 641 anföres, att det subjektiva momentet vid de förfaranden som avsåges med förslaget borde tillmätas den betydelse, att olika straffskalor fastställas allt eftersom sammanslutningens syfte ligger i linje med samhällets strävanden eller går emot dessa. Fallen syntes även böra behandlas i olika lagrum. Motionären förordar i vart fall viss jämkning av straffskalan i 3 § första stycket.

Såsom utskottets redogörelse utvisar, har riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1932 anhållit om lagstiftning mot väpnade privata sammanslutningar. Förevarande förslag avser att tillgodose syftet med denna riksdagens hemställan.

Utskottet.

Gentemot förslaget har i motionerna I: 364 och II: 642 invänts, att det icke möjliggör ett ingripande mot s. k. våldspartier såsom sådana utan allenast mot vissa yttringar av deras verksamhet, samt att en lagstiftning angående väpnade sammanslutningar borde företagas i ett större sammanhang.

Utskottet finner för sin del, att det framlagda förslaget innehåller mycket betydelsefulla medel att motverka för samhället farliga våldstendenser. Den omständigheten att ytterligare åtgärder däremot kunna vara påkallade kan enligt utskottets mening icke åberopas såsom skäl mot förslaget. Det synes även vara av vikt, att redan nu genomföres en lagstiftning i den riktning som propositionen anger. Utskottet vill härvid bland annat erinra om fördelen av att en lag mot väpnade kårer och därmed jämförliga sammanslutningar kommer till stånd samtidigt med utfärdandet av skärpta bestämmelser angående kontrollen över skjutvapen, varom Kungl. Maj:t likaledes framlagt förslag.

Beträffande den närmare utformningen av förslaget göres såväl i förenämnda båda motioner som i motionen II: 641 gällande, att förslaget under enahanda bestämmelser sammanför alltför olikartade företeelser. Man har därvid framhållit, att personer som deltaga i en sammanslutning med ändamål att stödja ordningsmakten eller eljest biträda myndigheterna icke böra jämnas med dem som umgås med samhällsomstörtande planer.

Utskottet vill med anledning härav påpeka, att förslaget enligt uttryckligt

stadgande i 1 § andra stycket icke äger tillämpning å sådan av Konungen godkänd sammanslutning, som har till ändamål att biträda vid rikets försvar, eller av polismyndighet anordnad, under sådan myndighets omedelbara ledning stående förstärkning av ordningsmakten. Med hänsyn till dessa betydelsefulla undantag saknas enligt utskottets mening anledning att beträffande de sammanslutningar som falla under lagen meddela särskilda regler alltefter syftet med desamma. Uppenbart är emellertid, att den utredning i sådant hänseende som förebringas i mål angående eventuella överträdelser av lagen bör tillmätas stor betydelse för straffmätningen. Den föreslagna vida strafflatituden ger även, på sätt departementschefen framhållit, åt domstolen synnerligen fria händer vid straffmätningen.

På grund av vad sålunda anförts och då utskottet icke heller i övrigt funnit anledning till erinran mot förslaget får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;
samt

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 24 maj 1934.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Anderson* i Hägelåkra, *Larson* i Lerdala, *Svenson* i Eskhult, *Öhman*, *Branting*, *Wijkström* och *Heüman*;

från andra kammaren: herrar *Linnér*, *Lindqvist*, *Nilsson* i Antnäs, *Hedlund* i Östersund* och *Sjögren*, fru *Östlund** samt herrar *Olsson* i Rimforsa och *Gardell* i Stenstu.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Linnér*, *Anderson* i Hägelåkra, *Öhman*, *Wijkström* och *Nilsson* i Antnäs, vilka anförde:

»En lagstiftning mot väpnade eller därmed jämförliga kårer bör framför allt taga sikte på verksamhet med statsfientligt syfte. Så har icke i tillräcklig grad skett i det framlagda lagförslaget. Under samma brottsbestämning innefattas där såväl verksamhet som åsyftar att med våld omstörta eller förändra den bestående samhällsordningen som ock en kårbildning tillkommen, såsom det heter i ett åberopat yttrande, 'under känsla av osäkerhet om ord-

ningsmaktens förmåga att värna mot inre oroligheter och omstörtningsförsök och vars motiv varit rent samhällliga'. En sådan känsla kan säkert allt fortfarande komma att kvarstå hos många lojala medborgare, helst som något förslag till ordningsmaktens förstärkning icke framlagts.

Den i propositionen återgivna anmärkningen mot de sakkunnigas ursprungliga förslag att 'nitet för ordningens upprätthållande under vissa förhållanden ställes i samma klass som förberedelse till uppror' gäller således i huvudsak jämväl det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Inom utskottet hava vi därför förordat en omarbetning av förslaget på sådant sätt, att å ena sidan det grova brottet och å den andra ordningsförseelsen skulle bli föremål för särskilda straffbestämmelser. Denna tanke har icke vunnit majoritetens avslutning. Vid sådant förhållande och då vi hysa den bestämda förväntan, att lagförslag mot samhällsfientlig verksamhet av Kungl. Maj:t framläggas till 1935 års riksdag, se vi oss nödsakade att hemställa,

att den föreliggande propositionen icke måtte av riksdagen bifallas.»
